

Процесуальні фанти: можливості перегляду судових рішень за ініціативою не учасників процесу

Олег Маліневський, партнер ЮК EQUITY

ПЕРВІСНИЙ ПОРТРЕТ «ГЕРОЇВ» ДОСЛІДЖЕННЯ

- не є учасниками справи, тому знаходяться у «невизначеному колі» суб'єктів;
- мають оціночні критерії ідентифікації;
- з'являються після вирішення справи по суті та набрання рішення законної сили, їх поява не обмежена будь-яким строком;
- виключають гарантії чинності будь-яких рішень при оцінці процесуальних рішень;
- спроможні перевернути присуджену (!) справу «з ніг на голову»;
- їх права гарантовані Конституцією України та ЦПК України.

I. ПЕРШОПРИЧИНИ

Загальні

- ▼ вирішення справи не дорівнює вирішенню спору;
- ▼ конкурентність ринку судової практики;
- ▼ недостатній рівень довіри до судової гілки влади;
- ▼ абсолютизація змагальності;
- ▼ неефективність механізмів залучення всіх інтересантів спору.

Приватні

- ▼ завищені вимоги (бажання) клієнта;
- ▼ проактивність адвоката;
- ▼ дефекти первісного судового розгляду;
- ▼ необхідність отримання легального доступу до матеріалів справи;
- ▼ боротьба з «міжсобойчиками»;
- ▼ необхідність зупинення виконавчого провадження.

II. «ПРИНЦИПОБИ» PROS TA CONS

- верховенство права;
- забезпечення права на апеляційний перегляд справи;
- забезпечення права на касаційне оскарження судового рішення у випадках, встановлених законом.

- обов'язковість судового рішення;
- розумність строків розгляду справи судом;
- правової визначеності.

III. ПРОБЛЕМАТИКА

3.1. Місце серед суб'єктів процесу

3.1.1. Суб'єкти

Учасники процесу	Учасники справи	Сторони	позивач	Ст.ст. 43, 48, 49 ЦПК України	
			відповідач		
		Треті особи	заявляють вимоги	Ст.ст. 43, 52 ЦПК України	
			не заявляють вимоги	Ст.ст. 43, 53, 54 ЦПК Укаїни	
	Представники учасників справи				Ст.ст. 58-64 ЦПК України
	Інші учасники процесу		помічник судді, секретар судового засідання, судовий розпорядник, свідок, експерт, експерт з питань права, перекладач, спеціаліст	Ст.ст.65-75 ЦПК України	
Неучасники процесу	«Фантоми»			ч.2, ст.8; ч.1 ст.17, ч.3 Ст. 18, ч.3 ст.352, ч.4 ст.389 ЦПК України	
	«Інші особи»			пункти 1, 4 ч.1 ст.150 ЦПК України	

«Фантом» - особа, яка не брала участі у справі, якщо суд вирішив питання про її права, свободи, інтереси та (або) обов'язки.

III. ПРОБЛЕМАТИКА

3.1.2. Третя особа без самотійних вимог vs «Фантом»

3.1. Місце серед суб'єктів процесу

Третя особа без самотійних вимог	Фантом
«рішення у справі може <u>вплинути</u> на їхні права та (або) обов'язки щодо <u>однієї зі сторін</u> » «Якщо в результаті ухвалення судового рішення сторона може набути право стосовно третьої особи або третя особа може пред'явити вимоги до сторони»	Суд вирішив питання про їхні права, свободи, інтереси та (або) обов'язки
Заінтересованість в рішенні <u>по суті</u>	Не обов'язково рішення по суті (забезпечення позову, затвердження мирової угоди, прийняття відмови від позову, тощо)
На боці однієї зі сторін	Безвідносно сторони
Є учасником справи	<u>Користується правами</u> учасника справи
Вступає до закінчення підготовчого провадження у справі або до початку першого судового засідання, якщо справа розглядається в порядку спрощеного позовного провадження	Вступає на стадії <u>апеляції (касації)</u>

СПІЛЬНА НОРМА ДЛЯ ФАНТОМІВ І ТРЕТІХ ОСІБ

Стаття 54. Наслідки незалучення у справу третьої особи, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору

1. Якщо в результаті ухвалення судового рішення сторона може набути право стосовно третьої особи або третя особа може пред'явити вимоги до сторони, така сторона зобов'язана сповістити цю особу про відкриття провадження у справі і подати до суду заяву про залучення її до участі у справі як третю особу, яка не заявляє самостійні вимоги щодо предмета спору. До такої заяви повинні бути додані докази про направлення її копії особі, про залучення якої як третьої особи подана заява.

2. У разі розгляду справи без повідомлення третьої особи про розгляд справи обставини справи, встановлені судовим рішенням, не мають юридичних наслідків при розгляді позову, пред'явленого стороною, яка брала участь у цій справі, до цієї третьої особи або позову, пред'явленого цією третьою особою до такої сторони.

**Фантоми – «квазі треті особи» зі схожими підставами залучення в справу та схожим статусом (учасника справи).
Проте не є процесуально тотожними.**

III. ПРОБЛЕМАТИКА

Стаття 150 ЦПК України

3.1.3. «Інші особи» VS Фантоми VS Треті особи

1. Позов забезпечується:

1) накладенням арешту на майно та (або) грошові кошти, що належать або підлягають передачі або сплаті відповідачеві і знаходяться у нього чи в **інших осіб**;

4) заборорою **іншим особам** вчиняти дії щодо предмета спору або здійснювати платежі, або передавати майно відповідачеві чи виконувати щодо нього інші зобов'язання;

7) передачею речі, яка є предметом спору, на зберігання **іншим особам**, які не мають інтересу в результаті вирішення спору;

Стаття 206. Відмова позивача від позову, визнання позову відповідачем

4. У разі визнання відповідачем позову суд за наявності для того законних підстав ухвалює рішення про задоволення позову. Якщо визнання відповідачем позову суперечить закону або **порушує права, свободи чи інтереси інших осіб**, суд постановляє ухвалу про відмову у прийнятті визнання відповідачем позову і продовжує судовий розгляд.

«Інші особи» у вказаному контексті є потенційними «фантомами» або третіми особами без самостійних вимог, залежно від конкретних обставин справи.

◀ Початковий «Заявник»

Будь-яка особа, яка не є учасником справи, **має право на доступ до судових рішень** у порядку, встановленому законом (ч.1 ст.8 ЦПК України)

Особа, яка не бере (не брала) участі у справі, якщо **судове рішення безпосередньо стосується її прав, свобод, інтересів чи обов'язків**, може звернутися до апарату відповідного суду з письмовою заявою про:

- 1) надання можливості ознайомитися із судовим рішенням у приміщенні суду;
- 2) надання можливості виготовити копії судового рішення за допомогою власних технічних засобів;
- 3) виготовлення копії судового рішення апаратом суду (ч.1 ст.9 Закону України «Про доступ до судових рішень»)

Жодна особа не може бути позбавлена права на участь у розгляді своєї справи у визначеному цим Кодексом порядку (ч.5 ст.4 ЦПК України).

◀ Просунутий «Скаржник»

Особи, які не брали участі у справі, якщо суд вирішив питання про їхні права, свободи, інтереси та (або) обов'язки, які подали апеляційну чи касаційну скаргу на відповідне рішення, мають *право ознайомлюватися з матеріалами справи, робити з них витяги, знімати копії з документів, долучених до справи, одержувати копії судових рішень в порядку, передбаченому цим Кодексом (ч.2 ст.8 ЦПК України).*

◀ Повний «Учасник»

Після відкриття апеляційного провадження за апеляційною скаргою особи, яка не брала участі у справі, але суд вирішив питання про її права, свободи, інтереси та (або) обов'язки, така особа **користується** процесуальними правами і несе процесуальні обов'язки **учасника справи** (ч.3 ст.352 ЦПК України).

Після відкриття касаційного провадження за касаційною скаргою особи, яка не брала участі у справі, але суд вирішив питання про її права, свободи, інтереси та (або) обов'язки, така особа **користується** процесуальними правами і несе процесуальні **обов'язки учасника справи** (ч.4 ст.389 ЦПК України).

III. ПРОБЛЕМАТИКА

3.3. «Фантом» в апеляційній процедурі (ключова новела)

До змін	Після змін
Питання подання апеляційних скарг ПІСЛЯ закінчення апеляційного розгляду було не врегульоване. Діяли загальні норми про апеляційне оскарження.	Стаття 370 ЦПК України 1. Якщо апеляційна скарга надійшла до суду апеляційної інстанції після закінчення апеляційного розгляду справи, і особа, яка подала скаргу, не була присутня під час апеляційного розгляду справи, суд розглядає відповідну скаргу за правилами цієї глави. 2. У випадку відкриття апеляційного провадження за такою скаргою суд апеляційної інстанції може зупинити дію раніше прийнятого ним судового рішення та рішення суду першої інстанції, що оскаржується. 3. За результатами розгляду апеляційної скарги суд приймає постанову відповідно до <u>статті 382</u> цього Кодексу. При цьому за наявності підстав <u>може бути скасовано раніше прийняту постанову суду апеляційної інстанції</u>. 4. Суд апеляційної інстанції розглядає скаргу, вказану в частині першій цієї статті, в межах доводів, які не розглядалися під час апеляційного розгляду справи за апеляційною скаргою іншої особи. 5. Суд відмовляє у відкритті провадження за апеляційною скаргою, поданою відповідно до частини першої цієї статті, якщо суд розглянув наведені у ній доводи під час апеляційного розгляду справи за апеляційною скаргою іншої особи.

III. ПРОБЛЕМАТИКА

3.3. «Фантом» в апеляційній процедурі (ключова новела)

До змін	Після змін
Ст. 38 Закону України «Про виконавче провадження» 1. Виконавчий документ, прийнятий виконавцем до виконання, повертається до суду, який його видав, у разі поновлення судом строку подання апеляційної скарги на рішення, за яким видано виконавчий документ, або прийняття такої апеляційної скарги до розгляду (крім виконавчих документів, що підлягають негайному виконанню).	Ст.38 Закону України «Про виконавче провадження» 1. Виконавче провадження зупиняється виконавцем у разі поновлення судом строку подання апеляційної скарги на рішення, за яким видано виконавчий документ, або прийняття такої апеляційної скарги до розгляду (крім виконавчих документів, що підлягають негайному виконанню).

ІІІ. ПРОБЛЕМАТИКА

3.4. Право прямої касації або головна «фантомна» дискусія.

3.4.1. Епіцентр дискусії

Оскарження «Фантомом» постанови апеляційної інстанції, якою скасовано рішення суду першої інстанції та прийнято нове рішення.

Стаття 389 ЦПК України

4. Особа, яка не брала участі у справі, якщо суд вирішив питання про її права, свободи, інтереси та (або) обов'язки, має право подати касаційну скаргу на судові рішення лише після його перегляду в апеляційному порядку за її апеляційною скаргою.

3.4.1. Епіцентр дискусії

Аргументи «опосередкованого» підходу	Аргументи «прямого» підходу
1. «.... лише після його перегляду в апеляційному порядку за її апеляційною скаргою» (ч.4 ст.389 ЦПК України)	«.... на судове рішення лише після» (ч.4 ст.389 ЦПК України)
_____	Учасники справи, а також особи, які не брали участі у справі, якщо суд вирішив питання про їхні права, свободи, інтереси та (або) обов'язки, мають право оскаржити у касаційному порядку: 1) рішення суду першої інстанції після апеляційного перегляду справи та постанову суду апеляційної інстанції , крім судових рішень, визначених у частині третій цієї статті; (ч.1 ст.389 ЦПК України)
	« особи, які не брали участі у справі, якщо суд вирішив питання про їхні права, свободи, інтереси та (або) обов'язки , мають право оскаржити в апеляційному порядку рішення суду першої інстанції повністю або частково» (ч.1 ст. 352 ЦПК України)
	Після відкриття касаційного провадження за касаційною скаргою особи, яка не брала участі у справі, але суд вирішив питання про її права, свободи, інтереси та (або) обов'язки, така особа користується процесуальними правами і несе процесуальні обов'язки учасника справи (ч.4 ст.389 ЦПК України)
	Здоровий глузд (відсутня логіка подання апеляції на рішення суду першої інстанції, з яким згоден)

1. Практика прийняття

- Ухвала Верховного Суду від 05.03.2018 року у справі № 2-2007/06
- Ухвала Верховного Суду від 19.02.2018 року у справі № 731/164/16-ц
- Ухвала Верховного Суду від 25.04.2018 року у справі № 760/27749/13-ц
- Ухвала Верховного Суду від 20.07.2018 року у справі № 755/20883/15-ц

Типове обґрунтування

У касаційній скарзі заявлено клопотання про поновлення строку на касаційне оскарження судового рішення, з посиланням на те, що заявнику стало відомо про оскаржене судове рішення ... (з ЄДРСР / від Особи)

- Ухвала Верховного Суду від 19.10.2018 року у справі № 757/61632/16-ц

Типове обґрунтування

Оскільки при ухваленні рішення Апеляційним судом міста Києва не вирішувалось питання про права, свободи, інтереси та обов'язки ОСОБА_1, касаційний суд дійшов висновку, що названа касаційна скарга не може бути прийнята до провадження, оскільки зазначене судове рішення не підлягає касаційному оскарженню заявником.

2. Практика відхилення до апеляції

- Ухвала Верховного Суду від 15.08.2018 року у справі № 757/61632/16-ц (ХМ)
- Ухвала Верховного Суду від 16.11.2018 року у справі № 757/61632/16-ц (ХМ)
- Ухвала Верховного Суду від 03.09.2018 року у справі № 756/8680/15-ц
- Ухвала Верховного Суду від 27.08.2018 року у справі № 159/4123/16-ц

Типове обґрунтування

Враховуючи те, що не був учасником справи, з апеляційною скаргою, як особа, яка не приймала участь у справі, до апеляційного суду не звертався, у відкритті касаційного провадження необхідно відмовити з підстав, передбачених пунктом 1 частини другої статті 394 ЦПК України.

ДЯКУЮ ЗА УВАГУ!